

13. SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE JAKO NARZĘDZIE STYMULACJI INNOWACYJNOŚCI GOSPODARKI W POLSCE

Wstęp

Dynamika wzrostu gospodarczego stanowi obecnie pochodną innowacji, które wdrażane są w równym stopniu zarówno w działalności produkcyjnej, jak i usługowej. Do najważniejszych działań, które pozytywnie wpływają na procesy innowacyjne zachodzące w gospodarce, zaliczyć należy m. in. promowanie transferu technologii ze sfery B+R do przemysłu, wspieranie podnoszenia kwalifikacji menedżerów mające na celu dyfuzję innowacji technicznych, zachęcanie do zakładania nowych przedsiębiorstw opartych na technologii innowacyjnej. Jednym z narzędzi, które może być wykorzystywane przez państwo do realizacji powyższych działań, są Specjalne Strefy Ekonomiczne.

Celem niniejszego opracowania jest omówienie roli Specjalnych Stref Ekonomicznych (dalej określanych jako SSE) w procesie stymulacji innowacyjności polskiej gospodarki. Realizacja tak postawionego celu wymaga przedstawienia definicji pojęcia „innowacyjność”, omówienia problematyki funkcjonowania SSE na gruncie obowiązujących przepisów prawa¹⁶ oraz odpowiedzi na pytanie, czy dotychczasowa praktyka funkcjonowania Specjalnych Stref Ekonomicznych potwierdza tezę, iż mogą one być skutecznym narzędziem stymulacji innowacyjności w gospodarce.

W pracy wykorzystano obowiązujące akty prawne regulujące funkcjonowanie SSE, dorobek literatury z zakresu nauk ekonomicznych i prawnych, rządowe raporty źródłowe oraz raporty firm doradczych. W celu opracowania zebranego materiału posłużono się analizą opisową.

1. Zmierzch paradygmatu innowacji technicznej

Innowacje w przedsiębiorczym społeczeństwie powinny być „czymś normalnym, stałym i ciągłym” [Drucker 1992, s. 272]. Choć pojęcie innowacji pojawiło się dzięki J. A. Schumpeterowi ponad 100 lat temu, wśród ekonomistów po dzień dzisiejszy nie ma konsensusu co do jednoznacznej definicji tego terminu.¹⁷ Dla J. A. Schumpetera stanowiły one wykorzystanie nowych

¹⁶ Ze względu na objętość niniejszego opracowania pominięta zostanie kwestia zmian przepisów prawa regulujących funkcjonowanie SSE (więcej na ten temat zob.: B. Trzcińska, *Ryzyko lokalizacji przedsiębiorstw w specjalnych strefach ekonomicznych w: Ryzyko lokalizacji przedsiębiorstw w Polsce*, red. K. Kuciński, CeDeWu, Warszawa 2014, str. 135-153).

¹⁷ Zob. m. in. J. A. Allen, *Scientific innovation and industrial prosperity*, Longman, London 1966, str. 7; Ph. Kotler, *Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola*. Gebethner i Ska, Warszawa 1994, str. 322; P. R. Whitfield, *Innowacje w przemyśle*. PWE, Warszawa 1979, str. 26. Wśród polskich badaczy zajmujących się problematyką innowacji wymienić należy m. in.

kombinacji, które mogły mieć miejsce w przypadku [Schumpeter 1997, s. 100 i n.]:

- produkcji nowego dobra, która oznaczała wyprodukowanie dobra nieznanego konsumentom lub dobra nowej jakości,
- wprowadzenia nowej, czyli nieznannej w danej gałęzi przemysłu, metody produkcji,
- otwarcia nowego rynku zbytu, tzn. takiego rynku, na którym dana gałąź przemysłu do tej pory nie występowała, natomiast nie jest istotne, czy ten rynek już wcześniej istniał czy nie;
- zdobycia nowego źródła surowców lub półfabrykatów, natomiast nie ma znaczenia, czy wcześniej na to źródło nie zwrócono uwagi, uważano je za niedostępne czy też musi ono zostać dopiero stworzone,
- przeprowadzenie nowej organizacji w zakresie procesów gospodarczych, jak np. uzyskanie pozycji monopolisty lub przełamanie monopolu.

O ile J. A. Schumpeter wiązał innowacje ściśle z działalnością produkcyjną przedsiębiorstwa, o tyle późniejsi badacze podkreślali, iż mogą one dotyczyć również działalności pozaprodukcyjnej. Z. Madej dokonując podziału innowacji ze względu na kwalifikację i wiedzę pracowników oraz dziedzinę wiedzy lub życia społeczno-gospodarczego, wyróżnił cztery rodzaje innowacji, a mianowicie: techniczne i technologiczne, ekonomiczno-organizacyjne oraz społeczne i socjalno-bytowe (działalności pozaprodukcyjnej przedsiębiorstwa dotyczą ostatnie dwie z wymienionych) [Madej 1970, s. 133].

Chociaż autor *Teorii rozwoju gospodarczego* swoje spostrzeżenia na temat innowacji ograniczył do działalności produkcyjnej, we współczesnej literaturze z dziedziny ekonomii i geografii ekonomiczno-społecznej podkreśla się, iż również innowacyjność w sferze usług powinna stanowić przedmiot analizy naukowej¹⁸, nawet jeżeli wymaga ona wypracowania innych od dotychczas stosowanych metod badawczych analizujących innowacje w sferze działalności produkcyjnej [Gallouj 2002, s.137-154], co wynika przede wszystkim z faktu, że „działalność innowacyjna w sektorze usług ma również często charakter procesu ciągłego i składa się z serii przyrostowych zmian w obrębie produktów i procesów. Może to niekiedy utrudniać rozpoznawanie innowacji w sektorze

następujące nazwiska: S. Marciniak, *Innowacje i rozwój gospodarczy*, Kolegium Nauk Społecznych i Administracji Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2010, str. 11-18; A. Pomykański, *Zarządzanie innowacjami*, PWN, Warszawa 2001, str. 17; W. Świtalski, *Innowacje i konkurencyjność*, WUW, Warszawa 2005, str. 148.

¹⁸ Zob. m. in. J. Dominiak, *Innowacyjność w sferze usług*, w: „Przegląd geograficzny”, t. 83, z. 4, 2011, str. 435-452; R. Kusa, *Innowacyjność małych przedsiębiorstw usługowych. Studium przypadku*, w: *Przedsiębiorczość i innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw: wyzwania współczesności*, red. A. Kaleta, K. Moszkowicz: L. Woźniak, Wyd. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 2004, str. 382-384; Z. Puślecki, *Nowoczesne formy świadczenia usług w skali międzynarodowej. Wprowadzenie do problematyki*, w: *Globalizacja usług, outsourcing, offshoring i shared services centres*, red. A. Szymaniak, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, str. 155–168. Na temat systematyki innowacji w sektorze usług zob. J. Osiadacz: *Innowacje w sektorze usług – przewodnik po systematyce oraz przykłady dobrych praktyk*. PARP, Warszawa 2012.

usług w kategoriach pojedynczych wydarzeń, tzn. jako wdrożenie znaczącej zmiany w produktach, procesach lub innych metodach”¹⁹. Badacze omawianej tematyki zwracają uwagę na korzyści płynące z łączenia innowacji technologicznych z innowacjami w zakresie modelu biznesowego oraz organizacyjnego [Davila, Epstein, Shelton 2006, s. 31].

2. Uregulowania prawne funkcjonowania SSE a stymulowanie innowacyjności

Strefy ekonomiczne stanowią przykład interwencji państwa w gospodarkę narodową²⁰ na poziomie regionalnym [Klepacz A, Klepacz E. 1998, s.351]. W literaturze przedmiotu są one różnorodnie definiowane, co wynika przede wszystkim ze specyfiki funkcjonowania tych instrumentów, która z kolei stanowi pochodną poziomu rozwoju oraz potrzeb państwa decydującego się na ustanowienie takiej strefy na obszarze własnego terytorium [Kusago, Tzannatos 1998, s. 28]. A. A. Ambroziak przedstawił w oparciu o dostępną literaturę ewolucję terminologii uprzywilejowanych stref gospodarczych, wyróżniając 25 określeń, wśród nich m. in.: strefa handlu zagranicznego, strefa promocji inwestycji, kwalifikowana strefa przemysłowa, uprzywilejowana strefa eksportowa, strefa wolnej produkcji [Ambroziak 2009, s. 73]. Także w polskiej literaturze przedmiotu można spotkać różne definicje stref ekonomicznych. Ponieważ jednak na gruncie polskiego prawa istnieje definicja legalna²¹ tego pojęcia, omówiona w dalszej części pracy, analiza poszczególnych koncepcji zostanie w tym miejscu pominięta.

Podstawowym aktem prawnym regulującym ustanawianie SSE jest ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych [Dz. U. 2015, poz. 282, z późn. zm.] (dalej określana w skrócie jako u.s.s.e). Zgodnie z art. 2 wspomnianej ustawy pod pojęciem SSE rozumieć wyodrębnioną zgodnie z przepisami ustawy, niezamieszkałą część terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, na której terenie może być prowadzona działalność gospodarcza na zasadach określonych ustawą. Jak wyjaśnia M. A. Waligórski, taka definicja oznacza, iż pod względem prawnym SSE stanowią „administracyjnie wyodrębnioną część terytorium państwa, w obrębie której - z uwagi na jej szczególne przeznaczenie - obowiązuje specjalny system norm prawnych, wprowadzony aktem ustanawiającym strefę, przy czym normy te mają zabezpieczyć, tzn. umożliwić lub ułatwić, realizowanie zadań i celów gospodarczych państwa” [Waligórski 1997, s.15].

¹⁹ OECD, Eurostat, *Podręcznik Oslo. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji*. Warszawa 2008, str. 40.

²⁰ Na temat teorii interwencjonizmu zob.: J.M. Keynes, *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*, PWN, Warszawa 2003, str. 289.

²¹ „Definicje legalne - są to przepisy, które określają znaczenie terminów użytych przez prawodawcę w tekście prawnym. Mają zapewnić precyzję tekstu prawnego poprzez eliminowanie wieloznaczności oraz zwrotów nieostrych” (J. Helios, W. Jedlecka, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa dla ekonomistów*, Wrocław 2015, dostęp online: <http://www.BibliotekaCyfrowa.pl/publication/67006>, str. 35).

Analiza przepisów regulujących funkcjonowanie SSE prowadzi do wniosku, iż innowacyjność stanowi jedną z ważniejszych przesłanek ustanawiania tego rodzaju enklaw na obszarze Polski. Ustawodawca wskazał bowiem w art. 3 u.s.s.e, iż celem ustanowienia stref jest przyspieszenie rozwoju gospodarczego części terytorium kraju, w szczególności przez:

- rozwój określonych dziedzin działalności gospodarczej;
- rozwój nowych rozwiązań technicznych i technologicznych oraz ich wykorzystanie w gospodarce narodowej;
- rozwój eksportu;
- zwiększenie konkurencyjności wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług;
- zagospodarowanie istniejącego majątku przemysłowego i infrastruktury gospodarczej;
- tworzenie nowych miejsc pracy;
- zagospodarowanie niewykorzystanych zasobów naturalnych z zachowaniem zasad równowagi ekologicznej²².

Na możliwość stosowania SSE jako narzędzia rozwoju innowacyjności w gospodarce wskazuje *expressis verbis* zapis mówiący o rozwoju na tym obszarze nowych rozwiązań technicznych i technologicznych oraz ich wykorzystaniu w gospodarce narodowej. Również dążenie do zwiększenia konkurencyjności wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług, które w efekcie prowadzić ma do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstwa, wiąże się bezpośrednio z rozwojem działań innowacyjnych. Badacze zajmujący się problematyką konkurencyjności przedsiębiorstw wskazują, iż jednym z najważniejszych źródeł przewagi konkurencyjnej są obecnie innowacje.²³ Jednak zgodnie z zaleceniem A. Limańskiego należy pamiętać, „że innowacyjność jako wyróżniająca zdolność przedsiębiorstwa w oderwaniu od zintegrowanych i skoordynowanych działań we wszystkich funkcjach przedsiębiorstwa nie jest w stanie zniwelować występujących słabości” [Limański 2011, s. 146].

Sformułowane przez ustawodawcę metody osiągnięcia celu, którym jest rozwój gospodarczy, wskazują, że na obszarze stref powinny się dokonywać zmiany dwojakiego rodzaju: ilościowe oraz jakościowe. Zmiany ilościowe dotyczą m. in. tworzenia nowych miejsc pracy oraz powstawania nowych firm, zaś jakościowe związane są ze stymulacją innowacyjności w gospodarce i wiążą się z wdrażaniem nowych technologii oraz unowocześnianiem gospodarki [Miłaszewicz 2011, s. 12]. Choć tylko dwie z wymienionych siedmiu metod

²² W literaturze przedmiotu podkreśla się różnorodność celów, które przyświecają tworzeniu uprzywilejowanych stref ekonomicznych. Przykładowo mogą one być ustanawiane dla przedsiębiorców zagranicznych, którzy importują surowce z zamiarem ich przetworzenia przed eksportem (P. Dicken: *Global Shift: Mapping the Changing Contours of the World Economy*. Sage, New York, London 2015, str. 200).

²³ Zob. m. in.: F. Bailom, K. Matzler, D. Tschernernja, *Jak utrwalić sukces. Co wyróżnia najlepsze przedsiębiorstwa*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2009, str. 59-80.

przyspieszenia rozwoju gospodarczego wiążą się bezpośrednio z działalnością innowacyjną, podkreślić należy, iż zgodnie z wykładnią językową powyższego przepisu użycie sformułowania „w szczególności” oznacza, że wymienione metody mają charakter egemplifikacyjny, a więc ich lista jest otwarta.

Warto podkreślić, że ustawodawca zaakcentował zwiększanie konkurencyjności, a więc podejmowanie działań innowacyjnych, zarówno w sferze produkcyjnej, jak również w sferze usług.

Co do zasady, zgodnie z art. 5 ust. 2 u.s.s.e. strefa może być ustanowiona wyłącznie na gruntach stanowiących własność zarządzającego, Skarbu Państwa, jednoosobowej spółki Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego albo związku komunalnego lub będących w użytkowaniu wieczystym zarządzającego albo jednoosobowej spółki Skarbu Państwa. Od reguły tej ustawodawca przewidział jednak dwa wyjątki, z których jeden dotyczy właśnie działalności innowacyjnej. Jak wynika bowiem z art. 5 ust. 3 u.s.s.e., część strefy może obejmować grunty stanowiące własność lub użytkowanie wieczyste podmiotów innych niż wymienione wyżej, za ich zgodą, w przypadku gdy w wyniku inwestycji będzie prowadzona działalność polegająca na uruchomieniu wytwarzania nowych lub znacząco ulepszonych towarów, procesów lub usług. W artykule tym, wskazując na wytwarzanie nowych towarów, procesów i usług, a więc takich, które nie są jeszcze znane konsumentom lub przedsiębiorstwom, ustawodawca bezpośrednio akcentuje znaczenie pierwiastka innowacyjności w działalności podmiotów zlokalizowanych na terenie SSE.

Z podobnym zabiegiem mamy do czynienia w przypadku rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2008 r. w sprawie pomocy publicznej udzielanej przedsiębiorcom działającym na podstawie zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej na terenach specjalnych stref ekonomicznych [Dz. U. 2015, poz. 465], w którym uregulowana została kwestia wydatków kwalifikujących się do objęcia pomocą publiczną. Jak wynika z § 6 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia, za wydatki kwalifikujące się do objęcia pomocą uznaje się koszty inwestycji, pomniejszone o naliczony podatek od towarów i usług oraz o podatek akcyzowy, jeżeli możliwość ich odliczeń wynika z odrębnych przepisów, poniesione na terenie strefy w trakcie obowiązywania zezwolenia, będące m. in. ceną nabycia wartości niematerialnych i prawnych związanych z transferem technologii przez nabycie praw patentowych, licencji, know-how lub nieopatentowanej wiedzy technicznej. Choć poszczególne pojęcia związane z nabyciem wartości niematerialnych i prawnych (prawa patentowe, licencje, know-how, nieopatentowana wiedza techniczna) nie zostały zdefiniowane w omawianym rozporządzeniu, to na podkreślenie zasługuje fakt, iż instrumenty te postrzegane są w literaturze prawniczej i ekonomicznej jako siły napędowe działań innowacyjnych. Z wyjątkiem nieopatentowanej wiedzy technicznej, wszystkie pozostałe instrumenty pojawiły się w opublikowanym przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości słowniku pojęć

przedstawiającym zagadnienia z zakresu innowacji i technologii²⁴. Z kolei M. Malaga wskazuje na wieloaspektowe znaczenie patentów dla wzrostu innowacyjności, stwierdzając, iż „instytucja patentu wspiera innowacyjność na każdym z trzech etapów: przed jego przyznaniem (perspektywa nagrody dla wynalazcy), w trakcie pozostawania w mocy (dyfuzja technologii) oraz po wygaśnięciu patentu (działania naśladowców wynikające z ujawnienia istoty wynalazku, a także postępująca dyfuzja technologii)” [Malaga 2012, s. 20]. Nie podlega zatem wątpliwości, iż wydatki poniesione na nabycie wartości niematerialnych i prawnych związanych z transferem technologii przez nabycie praw patentowych, licencji, know-how lub nieopatentowanej wiedzy technicznej w istotny sposób mogą przyczynić się do wzrostu innowacyjności działalności gospodarczej przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze SSE.

Choć ustawodawca w regulacjach prawnych dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze SSE akcentuje znaczenie działań mających na celu wzrost innowacyjności przedsiębiorstw, to pogląd ten nie odnajduje w pełni odzwierciedlenia w judykaturze. Przykładem rozbieżności w tym zakresie może być wyrok NSA dotyczący planów budowy przez jedną ze spółek działających na terenie łódzkiej SSE budowy Centrum Szkoleniowego. Wydatki inwestycyjne związane z tym przedsięwzięciem zdaniem Spółki i Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego powinny być zostać zakwalifikowane zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami jako koszty kwalifikowane, tym bardziej że od samego początku planowania inwestycji na obszarze SSE Spółka miała zamiar wybudować Centrum Szkoleniowe w ramach kontynuacji zamierzeń inwestycyjnych. Centrum miało powstać w celu szkolenia nowo zatrudnionych pracowników „głównie w zakresie procesów produkcyjnych i technologicznych związanych z działalnością operacyjną (produkcyjną) prowadzoną przez Spółkę na terenie SSE oraz praktycznych umiejętności związanych z obsługą specjalistycznych maszyn i urządzeń wykorzystywanych w procesie produkcji prowadzonej przez Spółkę”²⁵. Można przypuszczać, iż w dłuższej perspektywie czasowej szkolenia takie przyczyniłyby się do wzrostu innowacyjności działalności Spółki, gdyż Centrum Szkoleniowe miało zapewnić wysoko wykwalifikowanych pracowników, którzy mogliby obsługiwać nowoczesny park maszynowy spółki oraz wykorzystywać zaawansowane technologie produkcji stosowane przez Spółkę w toku prowadzonej działalności. W wyroku z dnia 27 sierpnia 2013 r. Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż wydatki inwestycyjne związane z budową Centrum Szkoleniowego nie mogą być uznane za koszty kwalifikowane, gdyż „nie można uznać, ażeby budowa centrum szkoleniowego była niezbędna do prowadzenia przez Spółkę działalności gospodarczej wymienionej w zezwoleniu, względnie ażeby działalność tę warunkowała”²⁶. Choć celem niniejszej pracy nie jest glosowanie wspomnianego wyroku NSA, to uwzględniając jedną z dyrektyw wykładni

²⁴ *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, red. K. B. Matusiak, PARP, Warszawa 2011.

²⁵ Wyrok WSA w Łodzi z dnia 7 czerwca 2011 r., sygn. akt. I SA/Łd 522/11.

²⁶ Wyrok NSA z dnia 27 sierpnia 2013 r., sygn. akt. II FSK 2463/11.

funkcjonalnej, zgodnie z którą dokonując wykładni prawa należy uwzględniać podstawowe zasady ustroju społecznego, politycznego i ekonomicznego państwa [Helios, Jedlecka 2015, s. 51], trudno nie dojść do wniosku, iż można polemizować z argumentami przytoczonymi w uzasadnieniu wyroku w tym zakresie, iż brak odpowiednio wykształconych pracowników potrafiących obsługiwać specjalistyczne maszyny może istotnie przyczynić się do utrudnienia prowadzenia działalności gospodarczej Spółki, gdyż wiąże się ona z koniecznością obsługi przez pracowników maszyn i urządzeń specjalistycznych. Nie podlega również wątpliwości, iż funkcjonowanie centrum wymagałoby zatrudnienia wysoko wykwalifikowanych specjalistów, a więc osób, które w pierwszej kolejności stanowią siłę napędową działań innowacyjnych, a jak wykazała analiza aktów prawnych regulujących funkcjonowanie SSE, jednym z celów funkcjonowania SSE jest stymulacja innowacyjności gospodarki. Nie można również wykluczyć, iż w dłuższej perspektywie czasowej centrum szkoleniowe, ze względu na zatrudnionych specjalistów, mogłoby stanowić zaplecze innowacji Spółki.

Na zakończenie rozważań poświęconych uregulowaniom prawnym warto przypomnieć, że gdy tworzono w latach 1995-1997 pierwsze strefy, zakładano, że będą one funkcjonować przez okres dwudziestu lat. W grudniu 2008 okres ich funkcjonowania został przedłużony do 31 grudnia 2020 r., natomiast w lipcu 2013 r. Rada Ministrów zdecydowała o kolejnym wydłużeniu tego okresu – do końca 2026 r.

3.SSE jako stymulator innowacyjności

Ponieważ specjalne strefy ekonomiczne istnieją od wielu w różnych krajach²⁷, różnorodne aspekty ich funkcjonowania stanowią przedmiot analiz ekonomicznych od co najmniej kilkunastu lat. Jednym z zagadnień chętnie analizowanym przez badaczy jest wpływ SSE na wzrost innowacyjności przedsiębiorstw. Badania przeprowadzone na terenie specjalnych stref ekonomicznych w różnych państwach dowodzą, co do zasady, pozytywnego wpływu zlokalizowania działalności gospodarczej w strefie na wzrost innowacyjności firm, który wyraża się postępowaniem technologicznym oraz zwiększeniem wydatków na badania. Główne wnioski z analiz przeprowadzonych w różnych krajach przedstawione zostały w poniższej tabeli:

²⁷ Więcej na temat rodzajów SSE w wybranych krajach zob.: U. Kerkow, J. Martens: *Sonderwirtschaftszonen Entwicklungsmotoren oder teure Auslaufmodelle der Globalisierung?* Düsseldorf, Bonn, Osnabrück 2010, str. 6.

Tabela 1. Wpływ SSE na rozwój technologiczny i poziom innowacyjności ze szczególnym uwzględnieniem wpływu ulg podatkowych na wzrost nakładów na badania i rozwój

Autor, nazwa badania, przedmiot/zakres badania	Główne wnioski
Wang (2010) Ekonometryczna analiza wpływu efektywności SSE w przyciąganiu BIZ w oparciu o dane dla 326 spośród 333 gmin w 22 prowincjach, 5 regionach autonomicznych i 4 miastach wydzielonych. Obejmuje lata 1978-2007.	Oprócz fizycznego kapitału strefy przynoszą zaawansowanie technologiczne przekładające się na wyższy o 0,6 pkt proc. wskaźnik produktywności.
Vartia (2008) Analiza wpływu podatków dochodowych przedsiębiorstw na inwestycje w B+R oraz produktywność czynników produkcji. Dane na poziomie branż dla zbioru państw OECD.	Inwestycje reagują negatywnie na wzrost podatków korporacyjnych. Spadek stawek podatkowych na przestrzeni 10 lat średnio z 35% do 30% wpływa na wzrost całkowitej produktywności czynników o 0,8 pkt proc. Ulgi podatkowe na działalność badawczo-rozwojową mają pozytywny wpływ na produktywność i są silniejsze w branżach charakteryzujących się średnio wyższymi marżami oraz bardziej innowacyjnych i zaawansowanych technologicznie.
Hale i Long (2007) Dane z Chin na poziomie przedsiębiorstw pochodzące z ankiety Banku Światowego.	Brak potwierdzenia tezy o pozytywnym wpływie BIZ napływających do SSE na produktywność.
Jaumotte i Pain (2005) Regresja panelowa danych z 20 krajów OECD z okresu 1982-2001 dotyczących czynników wpływających na wielkość wydatków na B+R oraz liczbę patentów	Zachęty podatkowe przyczyniają się do wzrostu innowacyjności firm poprzez wzrost wydatków na badania. Odbywa się to jednak z dużymi opóźnieniami, a efektywność takich działań w dużym stopniu zależy od warunków lokalnych danego kraju. W przypadku zyskującego wciąż na znaczeniu sektora usług granica między B+R a zwykłą działalnością operacyjną bywa jednak niewyraźna.
Hall (2002); Bloom et al. (2002) Analiza danych z 9 krajów OECD z okresu 17 lat pod kątem podatków i wydatków na B+R	Spadek kosztów podatkowych B+R o 10% prowadzi do wzrostu B+R o 1% w krótkim

	okresie, zaś o 10% - w długim.
Hall i Van Reenen (2000) Wpływ opodatkowania na wydatki krajów na B+R.	Pomimo początkowych badań wskazujących na niewielką elastyczność B+R, późniejsze opracowania pokazują na elastyczność zbliżoną do 1: oznacza to, że wielkość podejmowanych badań jest wprost proporcjonalna do obniżki podatku.
Boersch-Supan (1998) Wpływ opodatkowania przedsiębiorstw na całkowitą produktywność czynników produkcji.	Podatki wpływają na zniekształcenia cen czynników produkcji i ich realokację do mniej produktywnych sektorów (poza sektor prywatny), co wywiera negatywny wpływ na produktywność.

Źródło: Ernst&Young, *Specjalne strefy ekonomiczne po 2020 r. Analiza dotychczasowej działalności oraz perspektywy funkcjonowania*, str. 34
[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Raport_SSE_po_2020_roku/\\$FILE/ey-sse-po-2020-roku-28092011.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Raport_SSE_po_2020_roku/$FILE/ey-sse-po-2020-roku-28092011.pdf), stan z dnia 20.05.2016 r.)

Jak wynika z danych przedstawionych w powyższej tabeli, jedynie w Chinach nie potwierdziła się teza o pozytywnym wpływie bieżących inwestycji zagranicznych napływających do SSE na produktywność.

Wziąwszy pod uwagę klasyfikację działów produkcji przemysłowej ze względu na ich stopień zaawansowania technologicznego, nie ulega wątpliwości, że wykorzystanie SSE jako narzędzia stymulacji innowacyjności powiedzie się wówczas, gdy na obszarze stref będą rozwijały działalność przede wszystkim przedsiębiorstwa należące do branż technologicznie intensywnych opartych na technologii innowacyjnej. Poszczególne działy produkcji przemysłowej wraz z podziałem na grupy produkcji zawiera poniższa tabela:

Tabela 2. Produkcja przemysłowa według stopnia zaawansowania technologicznego

Nazwa działu	Grupy produkcji
Działy pracochłonne	produkcja artykułów spożywczych i napojów, produkcja wyrobów tytoniowych, produkcja tkanin, produkcja odzieży, wyprawianie i barwienie skór futerkowych, garbowanie i wyprawianie skór, produkcja toreb bagażowych, toreb ręcznych, wyrobów rymarskich, uprząży i

	obuwia, produkcja artykułów jubilerskich i podobnych, produkcja instrumentów muzycznych, artykułów sportowych, gier i zabawek oraz zagospodarowanie odpadów
Działy surowcowe	górnictwo węgla kamiennego i brunatnego, wydobywanie torfu, wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego, kopalnictwo rud uranu i torfu, kopalnictwo rud metali, pozostałe górnictwo i kopalnictwo, produkcja drewna i wyrobów z drewna i korka, produkcja masy celulozowej, papieru i tektury, wytwarzanie produktów koksowania węgla, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych, produkcja mebli oraz zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę
Działy standardowej produkcji o bazowej technologii	produkcja wyrobów z papieru i tektury, działalność wydawnicza, produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych, produkcja metali oraz produkcja metalowych wyrobów gotowych
Działy technologicznie intensywne oparte na dostawach komponentów	opierające się na dostawach komponentów: produkcja włókien sztucznych, produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, produkcja maszyn i aparatury elektrycznej oprócz sprzętu oświetleniowego oraz produkcja części i akcesoriów do pojazdów mechanicznych
Działy technologicznie intensywne oparte na technologii innowacyjnej	oparte na technologii innowacyjnej: produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych, produkcja maszyn i urządzeń mechanicznych, produkcja maszyn biurowych i komputerów, produkcja sprzętu oświetleniowego, produkcja sprzętu i aparatury radiowej, telewizyjnej i

	komunikacyjnej, produkcja instrumentów medycznych precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków, produkcja pojazdów mechanicznych i nadwozi do nich oraz produkcja pozostałego sprzętu transportowego
--	---

Źródło: Z. Wysokińska, Wpływ zmian strukturalnych w produkcji, handlu zagranicznym i napływie kapitału zagranicznego na konkurencyjność gospodarki polskiej. Warszawa 1999, cyt.za: R. Klimkowska, Przemysł samochodów osobowych w Polsce i jego uwarunkowania w latach transformacji systemowej 1990–2014. w: „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Człowiek, ekonomia, system w modernizacji dla zintegrowanego rozwoju”, 2015, z. 43, str. 243.

Na podstawie zaprezentowanej powyżej klasyfikacji produkcji przemysłowej ze względu na stopień zaawansowania technologicznego oraz analizy wiodących inwestycji w SSE, które przedstawione zostały w tabeli nr 3, należy dojść do wniosku, iż ustanawianie Specjalnych Stref Ekonomicznych jako narzędzi stymulacji innowacyjności polskiej gospodarki spełnia w tym zakresie swój cel w stopniu zadowalającym. Wiodące inwestycje dokonane w SSE w roku 2014 w ramach działów technologicznie intensywnych opartych na dostawach komponentów oraz działów technologicznie intensywnych opartych na technologii innowacyjnej stanowiły ponad 50% udziału w inwestycjach ogółem.

Tabela 3. Wiodące inwestycje w SSE wg struktury branżowej

Dział PKWiU	Nazwa działu	Inwestycje (w mln zł)	Udział w inwestycjach ogółem (w %)
29	Pojazdy samochodowe (z wyłączeniem motocykli), przyczepy i naczepy	26 545,1	26,04
22	Wyroby z gumy i tworzyw sztucznych	10 421,3	10,22
23	Wyroby z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	8 900,3	8,73
25	Wyroby metalowe gotowe, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	7 472,8	7,33
17	Papier i wyroby z papieru	7 138,0	7,00

26	Komputery, wyroby elektroniczne i optyczne	5 478,0	5,37
27	Urządzenia elektryczne i nieelektryczny sprzęt gospodarstwa domowego	5 021,3	4,93
28	Maszyny i urządzenia, gdzie indziej niesklasyfikowane	4 952,2	4,86
10	Artykuły spożywcze	4 771,8	4,68
20	Chemikalia i wyroby chemiczne	4 702,1	4,61

Źródło: Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2014 r. Warszawa 2015, str. 25.

Poza inwestycjami w działach technologicznie intensywnych zarządy niektórych SSE podejmują działania mające na celu promowanie działalności w obszarze nowych technologii. I tak dla przykładu, dzięki zaangażowaniu Krakowskiego Parku Technologicznego w rozwój przemysłów kreatywnych w 2013 r. założony został Digital Entertainment Cluster [<http://dec-cluster.com/about/> (stan z dnia 28.08.2016 r.)], który zrzesza firmy z branży gier. W ramach tej współpracy zorganizowana została w roku 2014 konferencja Digital Dragons, która okazała się wielkim sukcesem²⁸. Z kolei Legnicka SSE zaangażowała się w powołanie Dolnośląskiego Klastra Motoryzacyjnego, którego celem jest zwiększenie potencjału innowacyjnego firm branży motoryzacyjnej prowadzących działalność na terenie Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz całego Regionu Polski Południowo-Zachodniej poprzez zapewnienie im wspólnego dostępu do nowoczesnych technologii, bazy edukacyjnej oraz wspomaganie transferu wiedzy i doświadczenia [<http://lsse.eu/dolnoslaski-klastr-motoryzacyjny/> (stan z dnia 28.05.2016 r.)].

Z planów rozwoju poszczególnych SSE umiejscowionych w Polsce wynika, iż większość zarządów stref zamierza podjąć działania na rzecz zwiększenia innowacyjności. Jak wynika z analizy przeprowadzonej przez M. Typę, do najczęstszych zamierzeń należą [Typa 2013, s.18]:

- pobudzenie działalności produkcyjnej i usługowej w regionie poprzez stworzenie nowoczesnych ośrodków przemysłowych (z wyjątkiem Łódzkiej i Pomorskiej),
- zwiększenie liczby inwestycji o charakterze innowacyjnym (z wyjątkiem Łódzkiej, Wałbrzyskiej, Warmińsko-Mazurskiej),

²⁸ M. Peć: *Digital Dragons 2014 – relacja z imprezy* (<http://geezmo.pl/2014/05/16/digital-dragons-2014-relacja-z-imprezy/>, stan z dnia 28.05.2016 r.). Wydarzenie to najprawdopodobniej na stałe wpisze się w kalendarz imprez kulturalnych Krakowa (impreza ta odbyła się również w roku 2015 i 2016).

- tworzenie warunków do pozyskiwania inwestycji z sektora badawczo-rozwojowego (z wyjątkiem Łódzkiej i Pomorskiej),
- wspieranie rozwoju parków technologicznych (z wyjątkiem Pomorskiej i Suwalskiej).

Jak wynika z powyższej analizy, najmniej zainteresowana działaniami na rzecz rozwoju innowacyjności przedsiębiorstw na swoim obszarze była zainteresowana strefa Pomorska. Fakt ten można tłumaczyć tym, iż jej głównym celem było przekształcenie strefy w nowoczesny park technologiczny.

Najmniej spośród 14 stref zainteresowanych jest wspieraniem transferu technologii i komercjalizacji rezultatów badań naukowych z instytucji naukowych do praktyki gospodarczej (zamierzają to czynić jedynie strefa Pomorska i Krakowska).

Podsumowanie

Z informacji o realizacji ustawy o SSE przedstawionych przez Radę Ministrów, które uwzględniają dane za rok 2014 należy dojść do wniosku, iż SSE sprawdzają się jako narzędzie stymulacji innowacyjności gospodarki w Polsce. W roku 2014 ponad 50% inwestycji dokonanych na obszarze SSE dotyczyła działów technologicznie intensywnych. Pozytywnie należy ocenić również bieżącą działalność wybranych SSE, której celem jest promowanie działań związanych ze wzrostem innowacyjności działalności gospodarczej. Także rozszerzenie narzędzia o koncepcję specjalnych stref ekonomicznych nowej generacji, tzw. SSE 2.0 przyczyni się do wzrostu innowacyjności polskiej gospodarki, o ile idea ta zostanie wcielona w życie.

Mimo licznych opracowań dotyczących efektów działania SSE, wciąż brakuje badań koncentrujących się na innowacyjności usług świadczonych na obszarach SSE, mimo że w u.s.s.e. w równym stopniu uwzględniono rozwój sektora produkcyjnego oraz usługowego.

Bibliografia

- 1.Allen J. A. (1966), *Scientific innovation and industrial prosperity*, Longman, London.
- 2.Ambroziak A. A. (2009), *Krajowa pomoc regionalna w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*. SGH, Warszawa.
- 3.Bailom F., Matzler K., Tschernernja D. (2009), *Jak utrwalić sukces. Co wyróżnia najlepsze przedsiębiorstwa*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa.
- 4.Davila T., Epstein M. J., Shelton R.(2006), *Making Innovation Work: How to Manage It, Measure It, and Profit from It*, Pearson Education, New Jersey.
- 5.Dicken P. (2015), *Global Shift: Mapping the Changing Contours of the World Economy*. Sage, New York, London.
- 6.Dominiak J. (2011), *Innowacyjność w sferze usług*, w: „Przegląd geograficzny”, t. 83, z. 4.

7. Drucker P. (1992), *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, PWE, Warszawa.
8. Ernst & Young, *Specjalne strefy ekonomiczne po 2020 r. Analiza dotychczasowej działalności oraz perspektywy funkcjonowania* ([http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Raport_SSE_po_2020_roku/\\$FILE/ey-sse-po-2020-roku-28092011.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Raport_SSE_po_2020_roku/$FILE/ey-sse-po-2020-roku-28092011.pdf))
9. Gallouj F. (2002), *Innovation in services and the attendant old and new myths*. W: „Journal of Socio-Economics”, vol. 31.
10. Helios J., Jedlecka W. (2015), *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa dla ekonomistów*, Wrocław (dostęp online: <http://www.Bibliotekacyfrowa.pl/publication/67006>)
11. Kerkow U., Martens J. (2010), *Sonderwirtschaftszonen Entwicklungsmotoren oder teure Auslaufmodelle der Globalisierung?* Düsseldorf, Bonn, Osnabrück.
12. Keynes J.M. (2003), *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*, PWN, Warszawa.
13. Klepacz A., Klepacz E. (1998), *Strefy ekonomiczne instrumentem rozwoju lokalnego*, w: *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego – doświadczenia i perspektywy*, red. S. Dolata, Wyd. UO, t. 1, Opole.
14. Klimkowska R. (2015), *Przemysł samochodów osobowych w Polsce i jego uwarunkowania w latach transformacji systemowej 1990–2014*. W: „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Człowiek, ekonomia, system w modernizacji dla zintegrowanego rozwoju”, z. 43.
15. Kotler Ph. (1994), *Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola*. Gebethner i Ska, Warszawa.
16. Kusa R. (2004), *Innowacyjność małych przedsiębiorstw usługowych. Studium przypadku*. W: *Przedsiębiorczość i innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw: wyzwania współczesności*, red. A. Kaleta, K. Moszkowicz: L. Woźniak, Wyd. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław.
17. Kusago T., Tzannatos Z. (1998), *Export Processing Zones: A Review in Need of Update*, w: “World Bank Discussion Paper”, no. 9802.
18. Limański A. (2011), *Rola innowacyjności w budowaniu przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa w gospodarce opartej na wiedzy*, w: „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Społeczeństwo informacyjne – regionalne aspekty rozwoju”, z. 23.
19. Marciniak S. (2010), *Innowacje i rozwój gospodarczy*, Kolegium Nauk Społecznych i Administracji Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
20. Madej Z. (1970), *Nauka i rozwój gospodarczy*, PWE, Warszawa.
21. Malaga M. (2012), *Patent europejski o jednolitym skutku: na rzecz innowacji*, w: „Przegląd Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny”, nr 3.
22. Miłaszewicz D. (2011), *Specjalne strefy ekonomiczne jako narzędzie modernizacji gospodarki*, w: „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania”, nr 22.
23. OECD, Eurostat, (2008) *Podręcznik Oslo. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji*. Warszawa.

- 24.Osiadacz J. (2012), *Innowacje w sektorze usług – przewodnik po systematyce oraz przykłady dobrych praktyk*. PARP, Warszawa.
- 25.PARP (2011), *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, red. K. B. Matusiak, Warszawa.
- 26.Peć M. (2016), *Digital Dragons 2014 – relacja z imprezy* (<http://geezmo.pl/2014/05/16/digital-dragons-2014-relacja-z-imprezy/>).
- 27.Pomykański A. (2001), *Zarządzanie innowacjami*, PWN, Warszawa.
- 28.Puślecki Z. (2008), *Nowoczesne formy świadczenia usług w skali międzynarodowej. Wprowadzenie do problematyki*. W: *Globalizacja usług, outsourcing, offshoring i shared services centres*, red. A. Szymaniak, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
- 29.Schumpeter J. A. (1997), *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*, Duncker & Humblot, Berlin.
- 30.Świtalski W. (2005), *Innowacje i konkurencyjność*, WUW, Warszawa.
- 31.Trzcińska B. (2014), *Ryzyko lokalizacji przedsiębiorstw w specjalnych strefach ekonomicznych*. W: *Ryzyko lokalizacji przedsiębiorstw w Polsce*, red. K. Kuciński, CeDeWu, Warszawa.
- 32.Typa M. (2013), *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce jako stymulator konkurencyjności regionów*, w: „Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie”, nr 2.
- 33.Waligórski M. A. (1997), *Administracyjnoprawna reglamentacja działalności gospodarczej w tzw. specjalnych strefach ekonomicznych*, w: „Studia Prawnicze”, nr 2.
- 34.Whitfield P. R. (1979), *Innowacje w przemyśle*. PWE, Warszawa.
- 35.Wysokińska Z. (1999), *Wpływ zmian strukturalnych w produkcji, handlu zagranicznym i napływie kapitału zagranicznego na konkurencyjność gospodarki polskiej*. Warszawa.

